

Z INICIÁLÉK ALKALMAZÁSA

Ujabb időkben nagy kedvvel használják az iniciálékat, még pedig az egyszerűbbeket és díszesebbeket egyaránt. Különösen a legdíszesebb, legmodernebb munkákon szinte elmaradhatatlan díszítő kellékké lett az iniciálé, ami a vállalkozó szellemű betűöntőket szelvében arra indította, hogy hébe-korban ez irányú újdonságokat is bocsássonak piacra. Hogy minő eredménnyel: annak a taglalása már más fejezetbe tartozik; oda, ahol a modern betűfajták művészi értékéről van szó. Mert hiszen az iniciálé is csak betű, s különösen a fraktur meg antika között átmenetet képező betűalkotásokhoz az alapbetű jellegének megfelelő külön iniciálékat csináltak.

Bizonyos mértékben azonban az iniciálé mindig használatos volt. A középkori másolók s az ösnyomatók gyönyörű iniciáléiról talán már mindnyájan hallottunk. Azóta is sűrűn használta azt a nyomdász. Ha valamire való régibb nyomtatvány kerül a kezünkbe, például költeménykötet, prospektus vagy efféle: igen gyakran láthatunk rajta többé-kevésbé díszes kezdőbetűt is, ami azt bizonyítja, hogy a nyomtatvány díszítésének ez a módja mindenkoron eléggé általános volt.

Tekintsünk csak egy kicsinyt széjjel a világban, s fölfegyverkezve a mai kor szellemének pápaszemével, próbáljuk meg kikutatni: mennyire és milyen mértékben használatos az iniciálé a mi mostani tipográfiai szedés-stílusunkban, s melyek az iniciálé modern alkalmazásának a törvényei? Mert az bizonyos, hogy e fajta dísz minden országbeli szebb nyomtatványon látunk; nálunk is sűrűn használják ezt, Ausztriában is; de nézzük sorra bár a német, angol, francia, svéd, olasz, sőt amerikai nyomtatványokat: azt kell tapasztalnunk, hogy az iniciálét mindenütt alkalmas segítőeszköznek tartják arra nézve, hogy különösen a nyomtatványokat meg mestermunkákat díszítsék velők.

Különösen Amerikában. Az amerikai nyomtatványok legegyszerűbbjein is gyakran olyan feltűnően szép és ügyesen elhelyezett egy- és kétszínű iniciálékat látunk, hogy az nem csupán a vérbeli szakemberre tesz kimondhatatlan jó hatást, hanem a nyomdászathoz abszolúte nem értő akármelyik laikus szeméit is képes megvesztegetni.

Hasonlóan egészséges irány és jó izlés fejlődött ki az angoloknál, akik szintén bővebben vannak az eszmével gazdag motívumoknak, s önálló fölfogással párosult szépérzékük a java munkákat okvetetlenül földiszítai kisebb-

nagyobb iniciálékkal, sőt igen gyakran még a közönségesebb nyomtatványokon is szívesen alkalmazzák azokat.

Jogos tehát az iniciálék általános használata már csak azért is, mert ily módon kevés fáradsággal diszessé, csinossá tehető a nyomtatvány. Természetes azonban, hogy a tetszetős külső eléréséhez a betűk jó megválasztása és a szedés kifogástalan elrendezése is elsősorú követelmény.

Ami az iniciálé elhelyezését és általában alkalmazásának módját illeti, tömördek többé-kevésbé diszes nyomtatvány megismerésére révén arra a tapasztalatra jutottam, hogy tördelőink és mesterszedőink jó része nincs eléggé tisztában azokkal az elvekkkel és szabályokkal, amelyek ilyes munkánál irányt adók és amelyeket ennél fogva sohasem volna szabad szemünk előtt téveszteni. Sőt igen sok esetben határozottan helytelen fölfogást és zavarólag ható elrendezést tapasztalunk, úgy hogy talán nem árt, ha e tárgyról az Évkönyv keretében néhány megjegyzést teszünk.

Az iniciálénak alul-fölül okvetlen egy vonalban kell állania a melléje rendelt szöveggel. Az iniciáléval kapcsolatos első sort régebben verzális betűkkel szedték, de ennek igazán nem volt semmi értelme. Haszontalan ódság, s a modernebb szedők ma már tökéletesen mellőzik, egyszerűen kurrens betűvel szedve az első szót is. A legfölső sort rendszeren hozzáragasztjuk a kezdőbetűhöz, a többinek azonban félnégyzetnyire el kell attól állania. Ugyanakkora hézag maradjon az iniciálé alatt is, még pedig legtöbbször a kezdőbetű fölső állásának a rovására is. Ha példának okáért olyan iniciálét kell fölhasználnunk, amely a normális hézaggal egyetemben mondjuk három sornyi magasságot nem foglal el, hanem annál három-négy pontnyival rövidebb: nem marad más hátra, mint hogy pusztán két sort állítunk az iniciálé mellé, s az utóbbit fölfelé a székséghez képest kijebb állítjuk. A fő szabály tehát az, hogy az iniciálénak a szövegtől való távolsága — az első sort természetesen kivéve — mindenütt egyforma legyen.

Az iniciálé mellett álló szövegrészletnek nem szabad kimenettel végződnie, vagy helyesebben formulázva: a kezdőbetű alatti sornak nem szabad bekezdésnek lennie. Az ilyen eseteket — ha másképpen nem megy a dolog — ha a szerző, segítségül hívásával is, de okvetlenül el kell kerülnünk.

Bár nem gyakori eset, de mégis előfordulhat, hogy az iniciáléval kezdődő szó vagy mondat idézve van. Az idézőjelet nem szabad ilyenkor egyszerűen elhagynunk, hanem szépen eléje kell szednünk az iniciálénak, még pedig magából a rendes szövegbetűből, de a szedés formátumán kívül. Másféle elrendezéssel vagy nyugtalanná tesszük a szedést, vagy pedig az iniciálé formáját, nyugodt szépségét befolyásoljuk.

Hogy az iniciálé jellegének, ha csak lehet, egészen meg kell egyeznie a szövegbetű jellegével: szinte magától értődő dolog. Különösen amikor minden disz nélkül való egyszerű nagybetűt használunk föl iniciáléképpen: a betűjellegnek azonosnak kell lennie az egész nyomtatványon. Más az eset, ha figurákkal ékesített, avagy négyzöges ornamentumkeretbe foglalt iniciáléről van szó. Kisebb jellegbeli eltérések ilyenkor még csak megengedhetők, de a kirivóbb ellentétektől óvakodnunk kell. Gótikus iniciálét például nem használhatunk föl antiqua szedésben, de sőt még mediaevalist sem igen francia vagy angol antiquában.

Sokat lehetne még az iniciálék alkalmazásáról beszélnünk, de példák-ból többet tanul az ember, miért is befejezésül Rigler József Ede és Kokály Ignác urak szívességéből szedésmintát mellékelünk, mit olvasóink figyelmébe ajánlunk.

SPITZ ADOLF.

Rajz- és Írószergyár

Gizella-Telepen
(Viseqrád mellett)

Egyedüli
elárúsító
helye

Készít mindenféle iskolai,
mérnöki, rajz- és író-
szereket, valamint egyszerű
és díszes fadobozokat a leg-
jobb kivitelben, jutányosan.

ADRIA- PAPIR

Az „Adria“-csontlevélpapír
a Rigler J. E. papírneműgyár
r.-t. gyártmánya. Nagyban
való elárúsítása Budapest,
VI., Rózsa-utca 55. szám.

RIGLER JÓZSEF EDE PAPIRNEMŰGYÁR R.-T.

FÉNYKÉPÉSZETI OSZTÁLYA

T. C.

BUDAPEST,
a postabélyeg kelte

Van szerencsénk szíves tudására
hozni, hogy a t. c. fényképészek és
amatőrök kényelmére az V. Erzsébet-
tér 19. szám alatt levő raktárunkban

FÉNYKÉPÉSZETI KÉSZÍTMÉNYEINK

eladására új osztályt rendezünk be,
ahol állandóan és nagy választékban
készletben tartunk valamennyi foto-
cikket. Kérjük rendelésével bennün-
ket szerencsétleni szíveskedjék és
biztosíthatjuk előre is a pontos, meg-
bízható kiszolgálásról. Δ Tisztelettel

RIGLER JÓZSEF EDE
papírneműgyár részvénytársaság.

Δ Donahó-intézetünk, mely a Δ
legmodernebbül van berendezve,

Üzleti Könyvek

nagybani gyártásával foglalko-
zunk. Kérjük b. megrendelésével
bízalommal segítségül fordulni.

RIGLER JÓZSEF EDE PAPIRNEMŰGYÁR RÉSZVÉNYTÁRSASÁG

BUDAPEST
VI., Rózsa-u. 55.

= RAKTÁRAK : =
V., Erzsébet-tér 19. sz.
IV., Egyetem-tér 5-6.

Kő- és könyvnyomdai műintézet,
fényképészeti cikkek gyártása,
borítékgyártás, üzleti könyvgyár,
papírdíszműzet, vágott kártyák,
iskolai írószerek gyártása, gyász-
papírrák, vonalzó-intézet, doboz-
gyártás, bekötési táblák gyára.

A fentiekön kívül raktárt tartunk irodai szerekben.

AJANLJUK TISZTELT
ÜZLETFELEINKNEK

BORÍTÉK- OSZTÁLYUNKAT

MELY AZ ÖSSZES BORÍTÉK-VÁL-
FAJOKAT ÚGY EGYSZERŰ, MINT
ÚJABB DÍSZES LITOGRAFIAI
KIVITELBEN IS A LEG-
JUTÁNYOSABBAN ÉS
PONTOS ÖSSZE-
ÁLLÍTÁSBAN
KÜLDETI
SZÉT.